

SZEMLE

FULLER, J. F. C.: THE CONDUCT OF WAR. 1789—1961

A study of the impact of the French, industrial and Russian Revolutions on War and its conduct. New Brunswick—New Jerse, 1962. 352 p.

A két világháború között feltűnt kitűnő angol katonai teoretikus nézetünk szerint e művében emelkedik fejlődésének csúcsára. Míg korábbi írásaiban szinte kizárólag a technika döntő szerepét állította előtérbe, s különösen a páncélos háború elméleti kérdéseinek kidolgozásánál mutathatott fel jelentős eredményeket, új művében egy lépéssel előre lép. Kiindulási pontjaként Clausewitz híres axiomáját választja: „A háború a politika folytatása más eszközökkel.”, s e tétel érvényességét vizsgálja az újkor és a legújabb kor hadászati problémáiban. A katonai hadászat történetének elemzésénél a háború konkrét politikai célkitűzéseit, az elérendő béke szempontjait tekinti elsődlegesen, és ezért gyakran helyes következtetésekre jut. Így elfogadhatjuk a XVIII. századi korlátozott háborúkról, Napóleon hadművészetéről, az amerikai polgárháborúról, az ipari forradalom gazdasági hatásairól, s végül a XIX. század utolsó évtizedeinek hadászatáról alkotott véleményét. Valamennyi említett háborúban jogosan bírálja a hadviselő felek politikai és katonai vezetését, amelyből hiányzott az együttműködésre való törekvés, s amelyekben a katonai vezetést nem rendelték alá a politikai céloknak.

Kitűnően sikerült az első világháború hadművészetének összefoglalása is. A háború katonai sajátosságainak elemzése során helyesen ismeri fel a mozgó és az álló háború alapvető vonásait, a haditechnikai újítások (páncélosok, légierő) szerepét a háború jellegének megváltozásában. Elfogadható — bár nem új, és főleg nem teljes mélységben feltárt — az a gondolata is, amelyben keményen ostromozza a győztes hatalmakat a „karthágói béke”, vagyis a Párizs-környéki békeszerződések rendszéréért. Ennek ugyanis szerinte döntő szerepe volt a második világháború kirobbantásában.

Figyelemre méltó, hogy a burzsoázia egyik legismertebb katonai tekintélye milyen tág teret szentel művében a marxizmus—leninizmus és a szovjet forradalmi hadművészet problémáinak. Kétségtelenül elfogult a marxizmussal szemben, Lenint többször is utópistának nevezi. Szerinte „a marxisták számára a legvéresebb béke és a legfenségesebb béke önmagukban csak egy állandó és szakadatlan osztályharc fázisait jelentik” (202. o.). Mindezek ellenére kénytelen elismerni Lenin érdemeit a forradalmi hadművészet megalkotásában s nem tagadja a szovjet békepolitika céltudatosságát és eredményeit sem. (Pl. a breszti békével és a két világháború közötti leszerelési tárgyalásokkal kapcsolatban.)

A tartalmat és terjedelmet tekintve, talán a legszámottevőbb, s egyben a legproblematikusabb fejezet a második világháború előzményeivel, jellegével és hadvezetésével foglalkozik. Helyesen ismeri fel a háború komplex jellegét, a politikai és a hadvezetés összefüggéseit, és azt is látja, hogy ezt elsősorban az első szocialista állam létrejötte befolyásolta. Furcsán hat azonban az a megállapítása, amely Chamberlaint igazolja Churchilllel szemben, mivel előbbi békíteni igyekezett Németországot, kijelentve: „Nem kívánok semmit a német néptől, ami sértethné önbecsülését.” (251. o.) Churchillnek azt veti szemére, hogy a szovjet karjai közé vetette magát, s megmagyarázhatatlannak tartja, miért engedett a szovjet politikának.

A második világháború történetének egész elemzése egyébként is azt a célt szolgálja, hogy a szerző a nyugati politikai és katonai vezetést bírálja. Fuller jóvátehetetlen hibának tartja a „feltétel nélküli megadás” követelését, mely még az ellenzéki (vagyis a nyugattal rokonszenvező) németeket is Hitler mellé állította. A nyugatiak legsúlyosabb hibájának azt tekinti, hogy ezek csak a háborús győzelemre törekedtek, s nem ügyeltek a békére, mely így számukra kedvezőtlen körülményeket hozott. Nincs módunkban Fuller politikai nézeteit részleteiben is ismertetni, s úgy véljük, cáfolatuk is felesleges. Csupán arra kívántunk rámutatni, hogy még a legképzettebb burzsoá katonai szakértő — aki katonailag rendkívül tárgyilagosan és szakszerűen elemzi az eseményeket, s emellett nyomatékosan kiemeli a politika döntő fontosságát — sem képes helyes választ adni az általa felvetett politikai kérdésekre. Nem ismeri fel a náciizmusnak az egész világot fenyegető veszélyét, mely Angliát is másodrendű hatalommá, a fasiszta Németország vazallusává súlylyesztette volna, s nem tud más tanácsot adni, mint azt, hogy Németországot és a Szovjetuniót magára kellett volna hagyni

a küzdelemben, mindkét „totális” állam elgyengülése hasznos lett volna a „demokráciák” számára.

Az utolsó fejezet, „A béke problémája” azonban arra mutat, hogy az atomháború kérdésében Fuller lényegesen ésszerűbb és józanabb álláspontot foglal el, mint a második világháborúval kapcsolatban. Abból indul ki, hogy „bármilyen ésszerű politikai célt figyelembe véve, a korlátlan atomháború ostobaság”. (314. o.) Ugyancsak elveti a korlátozott, harcászati nukleáris fegyverekkel, valamint a hagyományos fegyverekkel vívott háború gondolatát is. Rendkívül logikusan bebizonyítja, hogy ezek feltétlenül korlátlan atomháborúhoz vezetnének. Azzal is tisztában van, hogy a Szovjetunióknak nem érdeke a világháború kirobbantása, s őszintén törekszik a békére, mert biztos abban, hogy gazdaságilag feltétlenül megelőzi a nyugatot.

A katonai erőviszonyokat vizsgálva, Fuller megállapítja, hogy a szovjet tábor erői felülmúlják a nyugatiakét, azonban ennek ellenére bizonyos erőegyensúly áll fenn a két hatalmi csoportosulás között. A döntést Fuller szerint is a gazdasági verseny fogja meghozni, s a nyugat számára csak az a lehetőség marad, hogy gazdaságilag legyőzi a szocialista országokat.

Összefoglalóul megállapíthatjuk, hogy Fuller legújabb munkája a második világháború utáni burzsoá katonai irodalom egyik legjelentősebb alkotása. Hibáival és erényeivel azt példázza, hogy a marxizmus—leninizmus hatása alól ma már a burzsoá tudósok sem vonhatják ki magukat.

R. Gy.